

Judikatūras krājums

Lieta C-299/22

**M. D.
pret
"Tez Tour" UAB**

(Lietuvos Aukščiausiasis Teismas lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Tiesas (otrā palāta) 2024. gada 29. februāra spriedums

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Kompleksi ceļojumi un saistītu pakalpojumu sniegšana – Direktīva (ES) 2015/2302 – 12. panta 2. punkts – Ceļotāja tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu – Nenovēršami un ārkārtēji apstākļi – Covid-19 izplatīšanās – Oficiālu ieteikumu neesamība par nevēlamu ceļošanu – Personisko apstākļu saistībā ar konkrētā ceļotāja individuālo situāciju ņemšana vērā – Būtiska ietekme uz kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi – Pastāvoši vai paredzami apstākļi attiecīgā kompleksā ceļojuma līguma noslēgšanas datumā – Iespēja ņemt vērā sekas, kas rodas izbraukšanas vai atgriešanās vietā, kā arī citur

- 1. Tiesību aktu tuvināšana – Kompleksi ceļojumi un saistīti ceļojumu pakalpojumi – Direktīva 2015/2302 – Kompleksā ceļojuma līguma izbeigšana – Tiesības izbeigt līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu – Nenovēršamu un ārkārtēju apstākļu konstatēšana galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā – Nosacījums – Oficiāla ieteikuma par nevēlamu ceļošanu vai oficiāla lēmuma, kurā attiecīgā teritorija kvalificēta par riska zonu, publicēšana – Neesamība
(Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2015/2302 3. panta 12. punkts un 12. panta 2. punkts)*

(skat. 31.–36., 40. un 44. punktu un rezolutīvās daļas 1. punktu)

- 2. Tiesību aktu tuvināšana – Kompleksi ceļojumi un saistīti ceļojumu pakalpojumi – Direktīva 2015/2302 – Kompleksā ceļojuma līguma izbeigšana – Tiesības izbeigt līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu – Nenovēršami un ārkārtēji apstākļi, kuriem ir būtiska ietekme uz kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi – Jēdziens – Apstākļi, kuru dēļ kompleksā pakalpojuma sniegšana nav iespējama – Apstākļi, kas attiecīgos ceļotājus pakļauj veselības un drošības apdraudējumam kompleksā pakalpojuma līguma izpildes laikā – Personisko faktoru saistībā ar konkrētā ceļotāja individuālo situāciju ņemšana vērā – Iekļaušana – Brīdis, kurā izvērtē, vai pastāv būtiska ietekme uz kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi – Samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs vidusmēra ceļotājs
(Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punkts)*

(skat. 48., 53.–62., 65.–72. punktu un rezolutīvās daļas 2. punktu)

3. *Tiesību aktu tuvināšana – Kompleksi ceļojumi un saistīti ceļojumu pakalpojumi – Direktīva 2015/2302 – Kompleksā ceļojuma līguma izbeigšana – Tiesības izbeigt līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu – Nenovēršami un ārkārtēji apstākļi – Jēdziens – Situācija, kas līguma noslēgšanas brīdī ceļotājam jau bija zināma vai paredzama – Izslēgšana – Situācija, kas ir mainījies pēc šā līguma noslēgšanas – Jauna situācija – Iekļaušana (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punkts)*

(skat. 74.–76., 79.–81., 83. punktu un rezolutīvās daļas 3. punktu)

4. *Tiesību aktu tuvināšana – Kompleksi ceļojumi un saistīti ceļojumu pakalpojumi – Direktīva 2015/2302 – Kompleksā ceļojuma līguma izbeigšana – Tiesības izbeigt līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu – Nenovēršami un ārkārtēji apstākļi, kas rodas galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā – Būtiska ietekme uz kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi – Vērtēšanas kritēriji – Tādu seku ņemšana vērā, kas rodas izbraukšanas vietā, kā arī dažādās vietās, kuras saistītas ar attiecīgajā ceļojuma izbraukšanas un atgriešanās punktiem – Nosacījums – Sekas, kas ietekmē šī kompleksā pakalpojuma sniegšanu (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punkts)*

(skat. 90.–95. punktu, kā arī rezolutīvās daļas 4. punktu)

Rezumējums

Izskatījusi *Lietuvos Aukščiausioji Teismas* (Lietuvas Augstākā tiesa) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, Tiesa sniedz precizējumus par ceļotāju tiesībām Covid-19 pandēmijas kontekstā bez izbeigšanas maksas izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu nenovēršamu un ārkārtēju apstākļu gadījumā¹.

2020. gada 10. februārī M. D. ar *Tez Tour* noslēdza līgumu par komplekso ceļojumu, saskaņā ar kuru pēdējā minētā apņēmas sarīkot M. D. un viņa ģimenei brīvdienu ceļojumu uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem laikā no 2020. gada 1. līdz 8. martam. Kompleksā ceļojuma līgumā tostarp bija iekļauts lidojums turp un atpakaļ no Viļņas (Lietuva) uz Dubaju (Apvienotie Arābu Emirāti), kā arī septiņas nakts viesnīcā.

2020. gada 27. februārī M. D. informēja *Tez Tour*, ka, ņemot vērā ar Covid-19 uzliesmojumu saistīto risku veselībai, viņš vēlas izbeigt minēto līgumu. *Tez Tour* noraidīja viņa lūgumu. Tad M. D. vērsās kompetentajās tiesās, atsaucoties uz tādiem nenovēršamiem un ārkārtējiem apstākļiem organizētā ceļojuma galamērķa vietā vai tā tiešā tuvumā, kas varēja padarīt neiespējamu šī ceļojuma drošu izpildi vai pasažieru pārvadāšanu uz tā galamērķa vietu un it īpaši pakļaut šos pasažierus neērtībām vai veselības apdraudējumam. Šie prasījumi tika noraidīti gan pirmajā instancē, gan apelācijas instancē.

¹ Kā paredzēts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2015/2302 (2015. gada 25. novembris) par kompleksiem ceļojumiem un saistītiem ceļojumu pakalpojumiem, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES un atceļ Padomes Direktīvu 90/314/EEK (OV 2015, L 326, 1. lpp., turpmāk tekstā – “Komplekso ceļojumu direktīva”), 12. panta 2. punktā.

Izskatot M. D. kasācijas sūdzību, iesniedzējtiesa nolēma uzdot Tiesai jautājumu par Komplekso ceļojumu direktīvas interpretāciju, aicinot to precizēt nosacījumus, ar kādiem ceļotājs var atsaukties uz “nenovēršamu un ārkārtēju apstākļu” esamību šīs direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē² un kontekstā, kad kompetentās valsts iestādes tikai 2020. gada 12. martā, tātad pēc līguma izbeigšanas, bija publicējušas ceļotājiem adresētu ieteikumu, kura mērķis bija mudināt ceļotājus Covid-19 pandēmijas dēļ atlikt visus ceļojumus un turpmākajos mēnešos nedoties uz ārvalstīm, tostarp uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem.

Tiesas vērtējums

Pirmām kārtām, Tiesa norāda: lai konstatētu, ka ceļojuma galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā ir izveidojušies “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi”³ Komplekso ceļojumu direktīvas izpratnē⁴, nav jāizpilda nosacījums, ka kompetentās iestādes ir publicējušas oficiālu ieteikumu ceļotājiem nedoties uz attiecīgo teritoriju vai oficiālu lēmumu, kurā šī teritorija ir kvalificēta par “risku zonu”. Vispirms – šāda prasība būtu pretrunā tādu ieteikumu vai lēmumu pieņemšanas pašai būtībai un pamatojumam, kuros tieši ir paredzēts, ka principā ir jāpastāv veselības apdraudējumam vai cita veida riskiem, kas var ietilpt jēdzienā “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi”⁵. Turpinājumā – šāda prasība var apdraudēt Komplekso ceļojumu direktīvā izvirzīto saskaņošanas mērķi, jo šāda ieteikuma vai lēmuma pieņemšanas nosacījumi dažādās dalībvalstīs nav vienādi. Visbeidzot – prasība šajā ziņā pieņemt oficiālus ieteikumus vai lēmumus varētu padarīt neiespējamu tiesību izbeigt līgumu bez izbeigšanas maksas⁶ īstenošanu, jo minētie nenovēršamie un ārkārtējie apstākļi tieši var pastāvēt neatkarīgi no jebkāda oficiāla ieteikuma vai lēmuma pieņemšanas.

Otrām kārtām, Tiesa lemj, pirmkārt, par jautājumu, kāda veida apstākļi ietilpst jēdzienā “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi, kas būtiski ietekmē kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai kas būtiski ietekmē pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi”⁷. Tādējādi tā norāda, ka tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu, nav atkarīgas no nosacījuma, ka ir izveidojušies apstākļi, kas attiecīgā kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu un galamērķi padara objektīvi neiespējamu. Šajā nozīmē tādu veselības apdraudējumu kā Covid-19 izplatīšanos, ņemot vērā cilvēku veselības būtisko apdraudējumu, var uzskatīt par tādu, kas “būtiski ietekmē kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai kas būtiski ietekmē pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi”, neatkarīgi no tā, ka tas ne vienmēr var padarīt šo izpildi objektīvi neiespējamu.

Attiecībā uz šādu seku esamības novērtējumu Tiesa precizē, ka personiski faktori, kas saistīti ar ceļotāju individuālo situāciju, piemēram, ceļošana ar maziem bērniem vai piederība kādai augstāka riska grupai, var ietekmēt to seku smagumu, kuras rada ceļotāja norādītie nenovēršamie un ārkārtējie apstākļi, ciktāl tiem ir objektīvs raksturs. Šie paši faktori var ietekmēt iespēju atbilstošos apstākļos izpildīt attiecīgo komplekso pakalpojumu. Tomēr šādi personīgi faktori paši

² Saskaņā ar šo tiesību normu “neatkarīgi no 1. punkta, ceļotājam ir tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu pirms kompleksā pakalpojuma sākuma, nemaksājot nekādu izbeigšanas maksu, ja galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā ir izveidojušies nenovēršami un ārkārtas apstākļi, kas būtiski ietekmē kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai kas būtiski ietekmē pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi”.

³ Šis jēdziens Komplekso ceļojumu direktīvas 3. panta 12. punktā ir definēts kā “situācija, kura nepakļaujas tās līgumslēdzējas puses kontrolei, kas atsauca uz šādu situāciju, un kuras sekas nebūtu bijis iespējams novērst pat tad, ja būtu veikti visi saprātīgi iespējamie pasākumi”.

⁴ Tostarp šīs direktīvas 3. panta 12. punkta un 12. panta 2. punkta izpratnē.

⁵ Komplekso ceļojumu direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē.

⁶ Atbilstoši Komplekso ceļojumu direktīvas 12. panta 2. punktam.

⁷ Komplekso ceļojumu direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē.

par sevi nav pietiekami, lai pamatotu to, ka attiecīgais ceļotājs izmanto savas tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu. Gluži pretēji, šiem faktoriem ir nozīme tikai tad, ja tie var ietekmēt vērtējumu par sekām, kas objektīvi saistāmas ar “nenovēršamu un ārkārtēju apstākļu” izveidošanos.

Tādējādi Tiesa secina, ka jēdziens “nenovēršami un ārkārtas apstākļi, kas būtiski ietekmē kompleksa pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz [attiecīgā ceļojuma] galamērķi” attiecas arī uz apstākļiem, kuri nozīmē, ka minētā kompleksā pakalpojuma sniegšana nevar notikt, nepakļaujot attiecīgos ceļotājus veselības un drošības apdraudējumam, attiecīgā gadījumā ņemot vērā personiskos faktorus, kuri saistīti ar šo ceļotāju individuālo situāciju.

Otrkārt, lemjot par būtiskas ietekmes uz attiecīgā kompleksā pakalpojuma sniegšanu vai pasažieru pārvadāšanu uz galamērķi novērtējumu, Tiesa vispirms uzsver, ka šis novērtējums jāveic, pamatojoties uz “prognozi” par iespējamību, ka nenovēršami un ārkārtēji apstākļi, uz kuriem atsaucas attiecīgais ceļotājs, būtiski ietekmēs kompleksā pakalpojuma sniegšanu. Proti, tā kā šis sekas galīgi izpaužas tikai tad, kad tiek izpildīts kompleksais pakalpojums, to vērtējumam līguma izbeigšanas brīdī noteikti ir uz nākotni vērsts raksturs. Turklāt šādu seku vērtējums jāveic attiecīgā kompleksā ceļojuma līguma izbeigšanas datumā no samērā informēta, uzmanīga un apdomīga vidusmēra ceļotāja perspektīvas.

Trešām kārtām, Tiesa konstatē: frāze “nenovēršami un ārkārtēji”⁸ pati par sevi norāda, ka jēdziens “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi” attiecas tikai uz situācijām, kuras, pirmkārt, nepastāvēja kompleksā ceļojuma līguma noslēgšanas datumā un, otrkārt, nebija paredzamas. Tādējādi uz apstākļiem, kas attiecīgajam ceļotājam jau bija zināmi vai paredzami šajā datumā, šis ceļotājs nevar atsaukties, izmantojot minēto jēdzienu, un tāpat tie nevar pamatot tiesību izbeigt šādu līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu, izmantošanu. Attiecībā uz tādas situācijas izvērtēšanu, kas pastāv vai ir paredzama attiecīgā kompleksā ceļojuma līguma noslēgšanas datumā un kas ir ļoti mainīga, nevar tikt izslēgts, ka šāda situācija pēc šī līguma noslēgšanas ir būtiski mainījusies un tāpēc tā atšķiras no situācijas, par kuru attiecīgais ceļotājs zināja vai kuru viņš varēja saprātīgi paredzēt, noslēdzot minēto līgumu. Šādā gadījumā šis izmaiņas varētu radīt jaunu situāciju, kas pati par sevi varētu atbilst jēdziena “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi” definīcijai.

Visbeidzot ceturtnām kārtām, attiecībā uz vietu, kurā jārodas nenovēršamu un ārkārtēju apstākļu izraisītajām sekām, Tiesa norāda: ja šīs sekas sniedzas ārpus galamērķa vietas – tostarp izbraukšanas vai atgriešanās vietā vai ceļojuma pietāšanās un pārsēšanās vietā, tās var ietekmēt attiecīgā kompleksā pakalpojuma sniegšanu. Šajā ziņā tās ir jāvar ņemt vērā, piemērojot Komplekso ceļojumu direktīvas 12. panta 2. punktu. Šajā ziņā it īpaši ir iespējams, ka pasākumi izbraukšanas vietā tiek veikti tādu apstākļu dēļ, kas rodas galamērķa vietā, piemēram, pasākumi, saskaņā ar kuriem atpakaļ ceļojošajiem tiek piemēroti ierobežojumi, kuri tādējādi varētu tikt iekļauti būtiskas ietekmes uz attiecīgā kompleksā ceļojuma līguma izpildi novērtējumā.

⁸ Attiecas uz jēdzienu “nenovēršami un ārkārtēji apstākļi”, kas paredzēts Komplekso ceļojumu direktīvas 12. panta 2. punktā.